

VISSZHANG.

A franciák nemzeti gyásznapot rendeltek el a délvidéki árvíz miatt és a sajtó hangos cikkeiben követeli a fásítást, erdők ültetését, mint a hasonló katasztrófák egyetlen elhárító-eszközét. Akkor, amikor a felvidéki és erdélyi erdőpusztítások miatt a magyar Alföld tengerré változott, senkisémet vette észre Európában, hogy az új hegyilakók a bűnösök . . . (Avagy talán a magyar propaganda-mandarinok nem gondoskodtak kellőképpen a trianoni vízrendszer ismertetéséről? Most itt volna az alkalom rámutatni a francia-magyar analógiákra.)

*

A Bifur című, nemzetközi érdeklődésű új francia revü minden országból hoz irodalmi és művészeti tudósításokat, csak Magyarországról nincs informátora. (Ebben bizonyára mi is hibásak vagyunk.)

*

Bernhard Shaw nyilatkozata egy magyar újságíró előtt: „A leghatározottabban tiltakozom a magyar nép, vagy a revíziós eszme megtámadásának vádjá ellen. A legelsők között voltam, akik Trianont elítélték és a trianoni határokat lehetetlennek tartottam. Ma is lehetetlennek tartom ezeket a határokat és elkerülhetetlen szükségét látom a revízióknak“.

*

Szeged, amely határvárossá vált és elvesztette a Bácskát és a Bánátot, keményen küzd, hogy saját óriási tanyavilágát gazdaságilag megerősítse és északon keressen magának mögöttes országrészt, amelyen vele együtt most Baja, Hódmezővásárhely és Szentes osztoznak. Helyzetének nehézségét lényegesen enyhíti, hogy a Ferencz József-egyetem Kolozsvárról, a csanádi püspökség pedig Temesvárról odamenekült s e várost képző tényezők nagyvonalú felhasználásával most Budapest mellett nagy művelődési gócponttá, elsőrangú iskolává várossá fejlődik. (Klebsberg Kunó gróf cikkéből, Pesti Napló márc. 23.)

*

Berzeviczy Albert mondotta az Akadémia elnöki székéből Széchenyi Istvánról: „Leveleket kap, melyek hazaárulással vádolják. Könyvét Tolna és Torna megyében elégették. Teleki Ádám gróf szemére lobbantja, hogy könyvében gyalázza hazáját“. (Ehhez a megállapításhoz csak tapsolni lehet a többi hazaárulók — Petőfi, Görgey, Ady, Babits, Mécs, Szeftü — nevében.)

*

Surányi Miklós írja Ady Endre siremlékének leleplezése alkalmából (B. H. márc. 25.): „Szegény Ady Endre nem így képzelte el a maga szobrát, üszóbagynoknak való gummisipkában, kacér és átlátszó pelerines női slafrokban, de misem így képzeltük ám s ha már a rettenetes modern nadrágszárakat és zekeujjakat csakugyan nem lehet kőből kifaragni, akkor álljon a talapzaton a meztelen lélek a maga klasszicitásával, antik szépségében a szimbolikus aktnak, mely a lírát, az örök és legbensőbb Ént, a dalt és a költészetet jelenti“. (Nem osztjuk Surányi lesújtó véleményét Csorba Géza alkotásáról. Ami pedig a temető-szobrok izléstelenségét illeti, arra klasszikus példa a világhírű és mindenkítől bámult genuai temető . . .)

*

Londonból jelentik: „Gandhi szemináriumában himlőjárvány ütött ki, de a fanatikus vezér eltiltotta a himlőoltást, amely szerinte vallásellenes cselekedet. Három haláleset múltán a vezér mégis engedett a szülők könyörgésének és engedélyezte a gyermekek beoltását”. (Ekkora szellemi inferioritással nem fogja Gandhi Angliát legyőzni . . .)

*

„Méltán nevezhetjük Szeged renaissance-ának a mai kort és hogy ez a mai sányarú időkben lehetségessé vált, azt kétségtelenül Klebelsberg Kunó gróf nagy művészi érzékének és városunk iránti szeretetének kell köszönnünk”. (Berzenczey Domokos cikkéből. Homokóra, jan. 5.)

*

Özveggy Ady Lőrincné mondotta — fia siremlékének leleplezése alkalmából — egy újságíró előtt ezeket az igéket: „Érminszenten egyetlen örömöm a rádió . . . A multkor valaki csodaszépen szavalta Bandikámnak három versét. Nagy érzés az, hallgatni gyermekem verseit, amint a levegőben száll olyan meszszire, egészen az én kis szobácskámba”.

*

És így folytatta: „ . . . Bizony a kezdet kezdetén mi sem tudtuk megérteni az ő verseit. Csak később. Eleinte fiatalkori kilengésnek tartottuk, azt reméltük, hogy a végén majd csak megokosodik és az lesz, aminek az apja szánta: szolgabíró . . . Én azt szerettem volna, ha katona lesz . . . Mikor hatodikos volt, megígérte, hogy tanár lesz. Aztán mégis csak költő lett . . . Sokat sirtam miatta”. (Újság, márc. 23.)

*

(Mintha ezzel is a Petőfi sorsa ismétlődött volna Ady szülői házában.)

*

Hegedüs Lóránt írja: „A nagyszerű Gyulai Pálnak volt a magyar irodalomban a legnagyobb erkölcsi bátorsága, de viszont ő tévedt legtöbbször kicsinyességekbe is. Nemcsak Jókai lángelméjét bosszantotta ő, hanem Madách nagyságát sem bírta fölfedezni, jobban mondvá kicsinyes szempontból nézte”. (Pesti Hírlap, márc. 23.)

*

„A cigányzene betöltötte hivatását azoknak a korszakoknak igényei szerint, amelyekben történelmi és pszichológiai okokból megvolt a létjogosultsága. Hanyatlását immár senki sem tartóztathatja föl akkor, amidőn a nemzet elfordult a hasztalan érzelmésektől, gondtalan mulatozásoktól és a tettek, az élni akarás dinamikáját szomjuhozva nemzeti karakterének mind tudatosabb kifejezését, tehát legsajátosabb örökét, a zene terén is a kezébe vette”. (Prahács Margit cikkéből, Napkelet, 1930: 52.)

*

Klebelsberg Kunó gróf mondotta Bécsben: „A kultúra terén jelentkező bajokat csak úgy lehet megszüntetni, ha a kultúra területétől távol tartjuk a káros befolyásokat, így elsősorban a politikát”. (Szegedi Napló, febr. 19.) Továbbá: „A kultuskormány főszerzője az volt, hogy tevékenységéből a pártpolitikai befolyásokat teljesen kiküszöbölje, mert például az egyetemi oktatás végzettség katasztrófája lenne, ha a tanárok kinevezésénél a jelöltek pártpolitikai álláspontja számba jöhetne”. (B. H. febr. 19.)

*

Kornis Gyula írja *Romantika és reformvágy* című vezércikkében (Buda-pesti Hírlap, febr. 16.): „A maradi, a pusztá hagyományokhoz ragaszkodó nemességgel szemben fölveti Széchenyi az idegen kultúrák asszimilációjának kérdését. Jól látja, hogy a nyugati műveltség helyes mértékű befogadása és a nemzeti lelken való átszűrése Szent Istvántól kezdve Kelet népének lét- vagy nemlétkérdése”.

*

„A lélek fensége messzebb világít a legragyogóbb arany obeliszknél is és Baumgartner Alajos sírja előtt kalaplevéve fogunk megállni mindazok, akik még e bomlott esztendők tülekedésében is hinni és bizni tudnak a kiveszőben levő idealizmusban, a tudomány és művészet önzetlen művelésében, az igaz barátságban és a lelki jószág teljességében”. (Berényi Sándor cikkéből, Nemzeti Ujság, febr. 18.)

*

Léon Lafage a *Le Journal* febr. 9-i számába vezércikket írt, amelyben társadalmi akciót sürget a szélmalomok megmentése érdekében és többek közt föl- említi, hogy a francia Touring-Club bronzéremmel tüntette ki Contios molnárt, aki szélmalomát ma is jókarban tartja és — őrlésre használja. (V. ö. Széphalom 1929. évf., Lambrecht Kálmán cikke.)

*

„Mindenekelőtt zárjuk ki azt a régi babonát, hogy a történelem elfogulatlanul ítél és igazságot szolgáltat”. (A Toll, 1930:22.)

*

A Napkeletben írta Tormay Cécile a kormányzóról: „Roppant sikdögökből emelkedett ki az alakja. Onnan indult, ahol küzdeni kell a mozdulatlan, változatlan szikes örök röggel és ment oda, ahol küzdeni kell a változó örök vizekkel”. (1930: 217.)

*

Eckhardt Sándor megemlékezése Bartoniek Gézáról: „Működésének egyik jellemző vonása volt a francia kultúra iránt érzett szimpátiája. Kedvenc gondolata szerint a magyarságra ezer csatornán beáramló német kultúrát a veszélytelenebb francia kultúra erősebb ellenhatásával kell egyensúlyba hozni. Ezzel a beavatkozással a magyar tudományos és irodalmi élet határozottan nyert színben, frissességben és főleg öntudatosságban, mert a francia kritikai szellem hatása alatt a gépies utánpótlást sok téren a tudatosság váltotta fel”. (Napkelet, 1930: 296.)

*

Film és reakció? Erről ír a kolozsvári Korunk című folyóirat (1930: 213): „A filmek legnagyobb része, még ha művészileg a legforradalmibb tendenciák szolgálatában áll is esetleg, tartalmilag konzervatív, a meglevő társadalmi, erkölcsi világrendet képviseli . . . Legcél tudatosabban talán az egész világon a német reakció állította politikája szolgálatába a filmet A Hugenberg által megszervezett Ufa-filmprodukció talán Európa legnagyobb filmgyára . . . A német katolikus centrumpárt intenzív munkát végez a film politikai kiaknázására . . . A Vatikán támogatásával egy nemzetközi katolikus filmszövetséget alakítottak, amelynek rendeltetése, hogy katolikus tendenciájú filmeket állítson elő és terjesszen s ugyanekkor megszervezze a mozgalmat a nemkatolikus film ellen az állami szervek, cenzura, iskola és egyházak segítségével . . . Franciaországban még sokkal

előbbre van a katolikus film-mozgalom. Mult év novemberében ülésezett a második francia katolikus filmkongresszus, amelyet az állandó C. C. C. (Comité Catholique Cinématographe) rendezett“.

*

„Ki lát önmagába, s ki tudja, mi a hit és hitetlenség? Versünk nem vers már, gyermekeink nem fognak latint tanulni, kultúránk végkép elszakad gyökereitől, minden a felejtést és friss kezdést hirdeti körülöttünk. Róma kultúrája nem halt ki egyszerre, s az aranykorra az ezüstkör jött, új és zsúfolttüzű föllobbanás a hanyatlás s kezdő barbárság közepett. Az ércnek nemessége az ellenállás: aranyra, ezüstre nem hat a környezet. Nemes szellem nem hódol korának. Esküdjön minden a Kultúra ellen: mi védjük meg legalább az Elefántcsonttoronyt, ha már egyéb templomot nem! S ha harcolunk is: harcolunk se a lövészárok, hanem az Elefántcsonttorony harca legyen! Harc a halál ellen, mely friss életnek hiszi magát, de csak annyiban az, amennyiben minden halálban friss élet csirái rejlenek. Jöjjön hát a harc, a megtartó harc a romlás ellen, jöjjön a szigorú bírálat és gúny, jöjjenek a Tacitusok és Petroniusok! Tragikus harc, hőroszi irodalom: szemben a korrall, s felülről bírálva az elboruló, barbár életet! Óh elégedett, óh betelt Horácusok, századukkal úszók és csillogók, császárok gloriifikátorai: mily más ez! Az ezüstkör hősből az aranyból, ezüsből és elefántcsontból királyok pajzsai s istenek szobrai készültek. S ha kardcsapás hull az ezüstre: zenét ad“. (Babits Mihály Ezüstkör című cikkéből, — Nyugat, 1930: 332 — amelyhez nem is kell kommentár.)

*

Bartoniek Géza halála alkalmából írta a Magyarság: „Harmincöt éven keresztül állott élén Bartoniek az Eötvös Kollégiumnak. Hogy milyen nagyszerű munkát fejtett ki az intézet vezetésében, bizonyoság rá, hogy a kollégium többszáz végzett tanára közül ötvenen egyetemi tanárok lettek, majdnem húszan tagjai a Magyar Tudományos Akadémiának és a volt tanítványokat egy csomó külföldi tudományos intézet és akadémia tagjai közé is megválasztotta“.

*

„Négyszáz éven át Magyarország királyai más országoknak is fejedelmek voltak és így legjobb akarataik ellenére sem lehettek lelkileg csak magyar királyok. Ezzel szemben a nemzet természetes vágya volt, hogy életének legfőbb szerve, az államfő, a magyar gondolatnak leghatározottabb kifejezője legyen. A nemzetnek ezt a természetes vágyakozását elégíti ki oly tökéletesen a kormányzó magyar egyénisége. Az Alföld fia, az Alföldé, amely acélos búzákat terem és erős férfiakat; ősi nemzetségből származik, amely tözsgyökeresen termelte ki a magyarság sajátos tulajdonságait“. (Klebensberg Kunó gróf cikkéből, Budapesti Hírlap, márc. 1.)